మనసు పుట్టుద్ది

ఆళ్లింటికి ఎనకాతల సింతసెట్టుకింద రోట్లో మినప్పప్పు రుబ్బుతుండది సుద్దమ్మ.

నిన్న మాపిటాల పుండట్టుండి సుద్దమ్మకు మినపగారెల మీనకు మనసు మల్లింది- నెల్లప్పి యియ్యాల్టికి అయిదు మాసాలమీన యింకాత్తె కొరదలావుండ మడిసికి, యాలాపాలా లేకుండా యిట్టాటియి తిసిపియటం బొహుపెమాదం— అయితే తన తోడికోడలు రాగమ్మకన్నా సుద్దమ్మకు వుండాల్సిన గుండె బిగువుంది. సుద్దమ్మను పెంచుకుండ సుక్కమ్మ సచ్చిపోతా కూతురుకు రెండెకరాల మెట్టబూమి, కాత్తె రొక్కం ఎనకేసి పోయింది.

ఆటిమీన తన యవారం యిట్టాటిదని తోడికోడలు రాగమ్మకు తెలుత్తా వుంటం సుద్దమ్మకు బొహుమనసు—ఆమాటకొత్తే, వయినంగా రాగమ్మకూ నాలుగు నెల్లు కంకట్టుగా వుండయి......

చరే యియ్యాల వద్దానం పప్పు రుబ్బుతుండది సుద్దమ్మ.

'మా కోడలు యియ్యాలేందో పనిమీనుండదే?' అంటా పొరుగింటి ఆచ్చేసమ్మ, సుద్దమ్మను యిశారియ వొచ్చింది.

'యీ చాసమ్మకు పనేంలా. యాడసూసుద్దో దూడబాతుకుమల్లే ఎగురుకుంటా ఒచ్చుద్ది-యీడేం పీక్కావింటుండారనో!' అనుకుండది సుద్దమ్మ. 'దా చాసమ్మత్తా. అం, యీయి నేవోం నిన్న మాపిటాల ఓ గిద్దెడు పప్పు నానెయిమంచేనూ—కిందటేడు మినవులు ఓ అర్సోలెడు మిగిలుండయిలే!'

'అయితే కొడుక్కి నెల్లప్పిందెట్టా?'

'సాల్లే, సెతురాడి సంపతావు మాటకు ముంగలా! నీకొడుకునే అడగరామా?'

'పానందీసి యింటో లేడుగందా! సెప్పవేందే నీ పిల్ల బంగారంగానూ?'

'ఎహె లేళ్ళే. అట్ట బెమర్తావూ! పొలంపనేందో అయినేందో, పది గంటల బస్సు బూమూనిందరంగా చలగపార దీసుకెల్లాడు.'

'పానీసే! మీ తోడికోడలు ఏవంటుండదీ?'

'కాత్తె సల్లగా నమ్మోమ్మవ్, నీకు పున్నెం వుంటది! మొదలుబెట్టిందంటే తెల్లారె కోడికుయ్యాల్సిందే!'

'అయినా మీరు మీకు బాగాలు పడి ఓపక్కన పోతావుంతారు గందా!

నాకు తెలవకడుగుతా. మీ ఆయిన మరదల్ని అప్పుడప్పుడు పలకరిత్తావుంటా డెట్టా ?'

'యావో—నాకెట్ట తెల్సుద్దీ !'

'నాకు మటుకేం దెల్సమ్మోవ్, బాపమ్మ అంటే యిన్నాగానీ – ఆరీర్ని అనా బేడా అప్పుడుగుతా వుంటదంటలే !'

'లేకుంటే మా మరిదిమటుకేం మూటకట్టు కూకునుండాడెట్టా ?'

'నెల్దప్పి కూకునుండే ! కాత్తె ఏపాటి కయినా మనసుగా వుండదంటలే !'

'అయితే—'

'ఏవోలే నాకెందు కొచ్చింది–యిదేంటీ పని బెట్టుకొచ్చి యింకీడే కూకుండానూ ! కాత్తె వుప్పగల్లుంటే పెట్టు కోడలా, మల్లీ తెల్లారి పెందలాడే తెచ్చిత్తానూ ?' అంది చాసమ్మ యవారం సివరి కంటాలేత్తా. 'యాడకత్తా ! యింతంటే యింతుంటేగదూ పప్పులో ఏసి రుబ్బుతుండదీ—'

'ఏహె కాత్తె సాల్లే, వుంటే సూడూ ?'

'అబ్బే ఎంతొట్టు బడ్తే అంతొట్టు ! వుంటే కాత్తె బెడ్తే బంగారం పోద్దెట్టా—మొన్నటాల్నుంచి సెబుతుండా, మొదు లీముడ్చి మాట యినిపిచ్చుకుంటేగా !'

'బలే కోడలవేలే ! అట్ట బాపమ్మ కాడికన్నా పోతా–వత్తా కోడలోవ్' అంటా కొంగు బుజా నేసు కెల్లింది చాసమ్మ.

'యిదేందీ-యీయన చంగతి సెబుతుండ మడ్చిని కాత్తా అటనే పోనిత్తి నేం ! ఎహె పాసీలె–అయినా చాసమ్మత్త వూరకనే అనే మడ్చి కాదే'-అనుకుంటా చాసమ్మ మలుపు తిరిగే దాకా చాసమ్మకల్లి సూసింది సుద్దమ్మ. చాసమ్మ మలుపు తిరిగింది–రుబ్బుడు నిలిపి పప్పుకల్లి సూసింది సుద్దమ్మ. యిగ అటనే కూకుంది......... కూసేపయింది–గబాల్న దొబు దొబున పప్పు సాంతం రుబ్బేసి ముంత కెత్తింది సుద్దమ్మ, మూర్తం ఒచ్చి నన్నెత్తిన కూకుండట్టు.

* * *

యీడ - ఏపనీ లేకుంటే మనసు అటిటూ లగుడోలద్దని, యీడ బరె పద్దను అడ కట్టేసీ- కాదు యాడదాన్ని ఆడే కట్టేసీ- ఎల్లి రెండు శాకల వడ్డగింజలు ముంగల పోసుక, అటిలోవుండ మట్టి గెడ్డల ఏరి నోట్లో ఏసుకుంటా, ఎటూ నిలకడలేకుండ రాగమ్మకు, ఆడ తన తోడికోడలు అటు ఎల్లినట్టు ఎల్లి పప్పు రుబ్బుకొచ్చి, యవదానం లేకుండా ఎంటెంట సుయ్ సుయ్ మని పిత్తా–యింకూ సేపుటికి అట్నె ఓదానెంట ఓటి తింటా కూకుంటదని తెరమీద బొమ్మలు

కట్టినట్టు తెలిసొచ్చే తలికి— మాడుపాపిట మద్దెన పిడుగు పడ్డట్టు లెగిసి స్రెక్రాలు స్రెక్రాలుగా తిరిగిపోతా ఏడ కాడే సతికిల పళ్ళేక, యీడ కీడా దార బందానికి యాల్లాళ్ళేక, అటు మంచీలూ రుసిరాక రాగమ్మ ఏం జేత్తుండదీ బగ మంతుణ్ణడిగి తెల్చుకు రావాల్చిందే !......

అసలు కొండయ్యా రాగవయ్యాలు సయాం అన్నదమ్ములు. కొండయ్యా పెళ్లాం సుద్దమ్మా రాగవయ్య పెళ్లాం రాగమ్మా మొదట్టో— అంటే కొండయ్యా రాగవయ్యాల అయ్యా అమ్మ బతికుండగా—యీరు ఆరంతా తేనెపట్టుకు మల్లె— గీగా మంటావుండి—బహు సందడిగా వుండే వోరు. కోటకు మల్లే-వుండ అంత యింట్లో, గూళ్ళల్లోవుండే పావురాళ్ళ జతలకు మల్లే.

ఈ మాట కొత్తే ఎట్టాటి సమత్తానాలు పుల్నిలు దాగి పోలా—మసలో ళ్ళిద్దరూ ఓరెంట ఓరు అట్ట దాటిపొయ్యారోలేదో— మరసటి నెల్లో మూడు దినాలు తంటాలుబడి ఎటనో కొండయ్యా చవాశేరు పుగాకు తెచ్చి సూర్లో పెట్టుకుంటే, రాగవయ్యా అట్నే దినంన్నర్లో బోగిమంట ఏశాడంటా— 'ఒరే, నువు ఎన్నాలు గాల్చి, ఆడోళ్లు ఎన్నాలు నోట్లో ఏసుకుంటే మటుకు చవాసేరు పుగాకు మ స నాటికీ నలుసుకుపోవాలంటరా ?' అని సుద్దమ్మ పోరుపళ్ళేక కొండయ్యా మాట్నా మితె కంటే, 'ఓరూ ?' అంటా రాగవయ్యా యిశారనకొత్తావుండా, 'అడో రంటా డేంది కనుక్కోవేం ?' అని రాగమ్మ ఎనికిత్తే అందుకుంటే, 'అలవాటు వుండో రికి కుతి యాడకి పోద్దీ !' అంటా సుద్దమ్మ ఎగదోత్తే 'యీవేం మా సూసిం దబ్బా !' అని రాగవయ్యా బారలుసాత్తే 'సూడబట్టేగా అనాల్సొచ్చిందీ' అంటా సుద్దమ్మా 'నూ మడిగట్టుకుండా వెట్టా ?' అని రాగమ్మా కీసర బాస రాడ్తా వుంటే, 'మీరేంది వుండండే' అంటా కొండయ సేతులు అడ్డం పెడ్తావుండా— పెటదిమ్మలుపగిలి బోగిమంటలు సూరుకప్పుకాడికి లెగిసే తలికి— మరసనాడే కోట రెండుగా బద్దలుకొట్టి వుజ్జీలుజ్జీలుగా జతలుపడి బాగాలు పంచుకుండారు, ఆరోరి పెలాల్తో కొండయ రాగవయులు.........

కొన్నాలు సుమారుగా ఆవజాన పోతావుండారు ఆరూ యీరూ.

'ఎంత చుడివుంటేమటుకు, అంత కడుపుబ్బరహాం, అంత కడు పాత్రవాం—నే నేకొండయబాఃసైతే దీనికి చికమారగట్టి రోజూ ఏపించకపొయ్యానా, తిన్నది అరిగేదాకా—ఎంత స్రెక్రాలు తిరుగుతా వుండా లోన రాగమ్మకు అయ్యో యియ్యో అని పీకపోటంలా—గజాల్న బయటికెళ్ళి తుబుక్కున అట్ట వుమ్మూద్దాం అనుకుండదో లేదో రాగమ్మ—సుద్దమ్మ దున్నకుర్ర సల్లగా బచ్చి రాగమ్మగాబులో

కుడితి తాగుతుందది– పచ్చడిబండతో ఒకటే దూకు రాగమ్మ– దెబ్బతో గారెల బుట్టకాణ్ణుంచి గాలాం ఎత్తేసినట్టు బయటపడ్డది సుద్దమ్మ.

'నీకేం బుట్టిందే దున్నకుర్రను అట్ట బాత్తావ్ ?' అంటా నోరు దెరిసింది సుద్దమ్మ, రాగమ్మ పచ్చడిబండతో దున్నకుర్రను ఎర్రగారం తొక్కటం సూసి.

'మా గాబులో నీరెందుకు తాగాలా ? ఎన్ని చార్లు గెడ్డపెట్టాలా ?'

"నీ నోట్లో పెట్టాలా పనగెడ్డి ?'

'నే నే పెట్టానే కల్లాం గెడ్డిదెచ్చి నీ నోట్లో !'

'మీ ఆయనగదంటే రేత్రిళ్లు ఆల్లీళ్ళ కళ్ళాల్లో మోపులు నూక్కొచ్చుకుందీ ?'

'చాసయ్యా వాళ్ళలో జనపకట్టె గదంటె మీ ఆయన, ఆడ మచ్చు మీన బెట్టి, కాత్తె కాత్తె నీకు పెడ్తుండదీ ?'

'అదే గదంటే మేం యింట్లో లేకుంటం చూసి, మీ బర్రెపడ్డకాత్తె నువు కాత్తే తింటావుంది పచ్చా ?'

'నువ్వేనే దొమ్మరి పచ్చిపీ ! నువ్వేనే బోగం పచ్చిపీ, ఒచేవ్, మీ వోరంతా పచ్చులేనే !'

ఆవజాన ఆయిుదం డబ్బాలూ కిర్రుగానుగలూ, రావనాబ్రెమ్మ యుద్ధానికి ఒత్తావుంటే మోత పుట్టినట్టు పుడ్తా వుండేతలికి చలగ పారతో అటుగా కొండయ్యా, గెడ్డపలగుతో యిటుగా రాగవయ్యా ఒచ్చి ఎటాళ్ళటు ఆల్లాళ్ళ పెల్లాల కాడ నిలబడ్డారు, గోసీలు బిగిత్తా.

'ఏందే యీ జాతరా వొలం కాడికి యినొత్తుండదీ ?' అని సుద్దమ్మనడిగాడు కొండయ.

తను పప్పొరుబ్బి, గారె లొండి, అటిటు సూత్తావుంటే, పనిలేకుండ తన తోడికోడలు పచ్చడి బండతో దున్న కుర్రను ఎట్టా బాదీ తన్ను ఎట్ట అన్నాని యన్నీ అంటా వుండదో సుద్దమ్మ సెప్పింది.

'అచలేందే యీ మేలం ?' అని రాగమ్మ నడిగాడు రాగవయ.

తను వడ్లగింజలో మట్టి గెడ్డ లేర్తా కూకుంటే, ఆల్ల దున్న కుర్రొచ్చి, గాబులోవున్న కుడితి చుక్క మిగల్నీకుండా పీల్చేత్తే తను సూసి దాన్నట్ట మలపను, గాబుకాడుండ పచ్చడిబండతో అట్ట అదిలియవొయ్యే తలికి, తన తోడి కోడలొచ్చి, తన్నూ తన మొగుణ్ణీ గెడ్డిమోపులకింద పడేసి, ఎట్ట నుప్పు రాజేత్తానందీ రాగమ్మ సెప్పింది.

'ఏఁవంటావురా నువ్వూ?' అని కొండయ రాగవయ నడిగాడు, సుద్దమ్మను కాత్త అసంట వుండమంటా.

'మరి ఆదటరాటం రైటేనంటా?'

'చా యదవా! వలుసంగా సెప్పమంటే?'

'ఓరూ? నేనా? అనే యదవనే అనుకో! మరి నీ పెళ్లాం నుప్పు రాజేసుద్దంట దానికేవఁనాలా?'

'ఎవరూ?'

'నీ పెళ్లాం!'

'నుప్పేంది?'

'గడ్డేసి మమ్మల నుప్పు రాజేసుద్దంటగా?'

'నుప్పంటాడేందే, నూ మాట్టడవేం?' అని సుద్దమ్మ నడిగాడు కొండయ.

'అదేందో నాకెట్ట తెల్సుద్దీ! ఆడ పప్పు రుబ్బుకొచ్చి యీడ గారెలు చేత్తా కూకుంటినీ! తనేవోఁ పచ్చడిబండతో దున్నకుర్రను బాత్తావుండే–'

'నిన్న గారెలు ఓరే సెయిమందీ- వుండూ, నువ్వొండాడా- అయితే– అదిగాదురా, పచ్చడిబండతో బాదిందంట దేనికిరా రాగవులూ?'

'మరి, అదావజాన పద్దాక కుడి ద్దాగి పోతావుంటే యీడ కాపరాలు పీక్కుబోవాల్సిందేనంటా? దాం దుంప దెగిరి సావు మరీ అంత అన్నాయవాఁ!'

'తేరగా ఒత్తావుంటే సేదా?' ఎంటనే అంది రాగమ్మ.

'ఎందుకు సేదవుద్దీ! సూర్లోవుండ పుగాకు పానకం దగినట్టు తాగలా?' అందుకుంది సుద్దమ్మ.

'ఎహె, ఆతలుండూ- మడ్సికి రగిలి సత్తావుంటే!' అని సుద్దమ్మను కొండయ సర్దతా వుండాడు –

'నువ్వూ నీ దున్నకుర్రేనే మా గాబులో వుండ పాయసవంతా పడదాగుతుండారూ!' అని యిప్పి సెప్తావుంది రాగమ్మ-

'ఒసే వుండే మిడతపిల్లే- యీడేందో అగుపియదేం–?' అంటా ఆడకాడే సుట్టూ తిరుగతా వుండాడు రాగవయ–

'మాకు మటుకు లేదెట్టా రుబ్బుడుపత్రం!' పచ్చడి బండకు రాగవయ్య అట్ట తిరుగుతా వుండాడని కొండయ సేయి గుంజుతుండది సుద్దమ్మ–

'ఈడ దున్న కుర్రేదే?' అంటా సుద్దమ్మ సెయి యిడిపిచ్చుకుంటా వుండాడు కొండయ–

'నాగాపురం పైచలా !' అనరిశాడు ఒచ్చిన కూసేపట్నుంచి గోడమొత్త కాడ నిలబడి సంబరం సూత్తాపుండ గొల్లపిల్లకాయ బెమ్మానందం.

ఒక్కపాలిగా కొండయ సుద్దమ్మ, రాగవయ్య రాగమ్మలు— తిత్తిపగిలి తోలుముకుసుకుండట్టు— అదేందంటా బెమ్మానందంకల్లి తిరిగి సూశారు.

'మీ దున్నకుర్ర బర్రె పడ్దా అనమంతయ్యగారి మాయిడితోట్లో అరక దున్నుతుండై—' అంటా మొత్తకాడ బెమ్మానందం మొత్తకాడే మాయ మయ్యాడు.

'ఏందిరా రాగవులూ ?' అన్నాడు కొండయ.

'ఆఁ—నే నేం కలగన్నానేట్టా !'

'అటనుట మాట్లాడ్తావేంసిరా నిదరమొగంన్నాయాలా—ఎల్దాం పదవేం ?'

'ఓడఁటాడు కాదనీ— మల్లీ తెల్లారుద్దిగానీ యియ్యాల్టికి కాత్తె పొలుపులు బిగియ్యండి. మీకే నమ్మోయ్' అంటా ఎల్లిపొయ్యారు, గొడ్డ జతకోసం అన్న దమ్ము లిద్దరూ.

'యిదేందీ ! ఆడ కట్టేసుండ బర్రెపడ్డ యాడకో ఎట్టపోయిందబ్బా— దీని మొదులారా, యీ దున్నకుర్ర మడ్సా గొడ్డా—' అనుకుంటాపుంది రాగమ్మ.

'తమాశగుండదే ! ఈవర్దాకా దున్నకుర్ర ఈడే తిరుగాడ్తా వుండలా— మొదుం ఆళ్ల బర్రెపడ్డ ఎసువంటిదీ ! అమ్మో ఆదా— యిదేందీ గారెలబుట్ట ఆడే పెట్టొచ్చానూ ! బలేదాన్నే—' అనుకుంటా అట్ట గమ్మంకల్లి తిరిగిన సుద్దమ్మ— పొగురుమీనుండ కోడెదూడ వుసిమీనొచ్చి, యీపుప యాన కుమ్మిన కుమ్ముడుకు, మడ్చికి పోల్లెగిసి అంతరిచ్చానికి ఎల్లినట్టు— 'అచ్చేసుడు ! అచ్చేసుడు !' అని అరుత్తా తంబం మయానికి రెండయినట్టు, ఎనక్కి బూమ్మీన యిరుసుకుపడి, కల్లు మూసుకుంది.

తను బొహు మనసుమీన ఎట్టాటోర్కి లెక్కజేయకుండా, బుద్ధిమల్లితే బుద్ధిపరిన పకారం కొత్త మేదరిబుట్టలోకి గారెలుచేసుక, యీడ పనిమీన ముంగలకొచ్చి యిట్టెనిక్కి సూసేతలికి— ఒకేపాలి అయిదుగా బుట్టమీన వరసన బుట్టలో వుండాట్ని తొంగిసూత్తా కూకునుండ అయి—అన్ని ఒకేపాలగా తలలెత్తి, మినుకుమినుకంటు డ పదికల్లతో సురీటిగా సుద్దమ్మను సూత్తే— బెమ్మదేవుం డయినా ఆట్ని అచ్చేసుడని సేతులెత్తి దణ్ణాలు పెట్టాల్సిందే.

'ఓ అప్పోవ్—ఓ అప్పోవ్—ఏందే ఏందే ?' అంటా సుద్దమ్మ కాడికి లగెత్తు కొచ్చిన రాగమ్మ, ఓపాలి కింద కల్లు మూసుకుపడుండ సుద్దమ్మను సూసి

అమైన గుమ్మంలోనకు పరీచ్చగా సూసింది–

తను ఒడ్డగింజా బొడ్డగింజా ఏరుకుంటా వుంటే ఆడ తన తోడికోడలు సుఁయ్సుఁయ్‌మంటా ఒక్కొక్క గారె యాడ ఎట్టెట్ట వయినంగా పెడ్తా కూకుం డదీ మనసుకు తెలవక రాగమ్మకు ఏవజాన తపనకు సెవఁట గారిందో అసు వంటి దప్పికమీసుఁడ రాగమ్మ. ఆచ్చేసుడు ఎవరయిఁదీ లెక్క తెలవక గార్లె బుట్ట కల్లి ఆత్రంగా సూత్తావుంటే– ఆడ అయిదు సిట్టెలుఁకలు కరకట్టుగా అగు పించినై.

గబగబా అందిన కర్రోటి తీసుక తపీ తపీ ఆడీడ గోడమీన కొడ్తా సుద్దమ్మ యిఁటోకెల్లి– యింకూసేపటికి బయటి కొచ్చింది రాగమ్మ రొప్పు కుంటా.

'అరెరెరే ఎంత తమాశగుందీ! అదేందో దేవతా చర్పం అంటారు అదే గావాలా! యాడన్నా మంచోసన వుంటే ఒత్తయ్యంటఁగానీ– అయ్యేం మడుఁసుల జోలికి రావంటలే అప్పా! అదెప్పుడో ఎల్లిపోయిందిలే లెగు లెగూ– ఎల్లికూడొండు క్రోవాల, యాలయింది!' అంటా సుద్దమ్మను కన్ను తెరిపిచ్చి దైర్నం చెబుతా తన పనిమీన తనెల్లింది రాగమ్మ, కోక సవిరిచ్చుకుంటా.

తన తాత ముత్తాతలు ఎవురేడ మొక్కుండారో– అసలు వుఁడకాడికి సగం గారెలు అగుపియకపోతే ఆచ్చేసుడి మొక్కు ఆవజాన తీరిందనుఁకుంటా, ఒత్తావుఁడ నాగుల్సవితికి అర్చోటెడు పాలు మొక్కుండది సుద్దమ్మ.